

Ключові слова: національна безпека, національні інтереси, міжнародна стабільність, європейська інтеграція.

Ключевые слова: национальная безопасность, национальные интересы, международная стабильность, европейская интеграция.

Key words: national security, national interests, international stability, European integration.

ВИТМАН КОСТЯНТИН МИКОЛАЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
директор Центру підготовки магістрів публічної служби
і професійних суддів, професор кафедри політичних теорій,
доктор політичних наук, професор*

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ УГОРСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ АВТОНОМІЇ В УКРАЇНІ

Проблематика україно-угорських етнополітичних взаємин ніколи не втрачала актуальності і завжди перебувала в полі зору як українських вчених, так і українських політиків. Науковий інтерес до неї обумовлений цілою низкою чинників. По-перше, впродовж кількох століть Закарпаття (наразі однойменна область) входило до складу Угорщини. У ХХ ст. Закарпаття під назвою Підкарпатської України (згодом Карпатська Україна) було самопроголошеною державою, а потім автономією у складі Чехо-Словаччини (Другої Чехо-Словацької республіки) в 1938–1939 рр. А як відомо, серед аксіом етноконфліктології фігурує історична наявність власної держави або автономії в етнополітично проблемного регіону, яка вказує на високу ймовірність сепаратистських проявів та відновлення його боротьби за незалежність. При цьому не має жодного значення, як давно це було, як саме ця держава (автономія) була створена, як довго проіснувала і що призвело до втрати незалежності, – стверджує А. Кіссе [1, с. 89]. Однакового це підвищує ймовірність виникнення етнотериторіального конфлікту.

Україна зацікавлена інтегрувати угорську меншину в сучасні державотворчі процеси, тому й надалі буде створювати умови для вільного опанування державною мовою представниками угорської національної меншини. Однак посилюючись на мовну дискримінацію етнічних угорців в Україні, Угорщина намагалася перешкодити євроатлантичній інтеграції України, заблокувавши роботу Комісії Україна-НАТО з питань оборони та зажадавши перегляду Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Втім, за кілька років Будапешт втратив надію на принципову зміну мовної освітньої політики України щодо національних меншин, Угорщина почала активно фінансувати розбудову у місцях компактного проживання угорців в Закарпатті приватної освітньої інфраструктури [2]. У своїх етнополітичних та етнотериторіальних претензіях до

України Угорщина значно перевершила Румунію, час до часу вимагаючи автономізації Закарпаття, надання представниками угорської меншини подвійного громадянства всупереч законодавству України.

Територія України, де проживає угорська національна меншина, локалізована у Закарпатській області, тривалий час залишається об'єктом етнотериторіальних претензій Угорщини. Ідея створення Притисянського угорського автономного округу на території Закарпаття має тривалу історію і веде свій початок з приєднання регіону до складу СРСР і утворення на його базі Закарпатської області, де й опинилися території з компактним майже моноетнічним угорським населенням, яке досі підтримує тісні культурні та економічні зв'язки з Угорщиною, демонструючи найнижчий рівень володіння українською мовою по країні (менше 50 % населення). Об'єднання угорців, наразі розселених в різних районах Закарпаття, в межах одного району, спільний проект організації угорської національної меншини та правих партій Угорщини. Його суть зводиться до зміни адміністративних меж кількох районів Закарпаття і формування на їх базі одного (поки з тими ж функціями, що й будь-яка інша адміністративно-територіальна одиниця України), який охоплював би якнайбільшу кількість угорців області, які компактно проживають вздовж річки Тиса.

Зрозуміло, що об'єднання закарпатських угорців в межах однієї адміністративно-територіальної одиниці є першим етапом, підготовкою фундаменту до подальшого висування вимог щодо надання національно-територіальної автономії угорцям, які начебто компактно проживають в межах цієї одиниці. Останніми роками проект Притисянської угорської автономії перейшов у площину практичної реалізації. Спочатку у вигляді створення єдиного мажоритарного угорського виборчого округу. Спираючись на громадські організації угорської національної меншини та проугорських українських політиків, Будапешт розпочав інформаційну кампанію на підтримку Притисянського виборчого округу як цілком демократичного інструменту волевиявлення закарпатських угорців, який дозволить їм мати представника своїх національних інтересів у Верховній Раді України. Ідея забезпечення Україною умов для проходження до парламенту представника угорської національної меншини обговорювалася також Змішаною угорсько-українською міжурядовою комісією з питань забезпечення прав національних меншин, однак не набула практичної реалізації.

Слід зазначити, що в Угорщині жодне рішення, яке навіть опосередковано стосується національної меншини, не може бути прийняте без її згоди, навіть не може бути ініційоване без консультацій з нею, для чого передбачена ціла низка інституційних механізмів безпосередньо в системі органів державної влади. Угорщина вважає, що проводить найбільш ліберальну, найбільш дружню політику щодо національних меншин, вона має одну з найкращих у Східній Європі законодавчих баз забезпечення прав національних меншин і вимагає дзеркальних кроків від держав-сусідів щодо забезпечення прав угорців, які проживають на їх теренах [3, р. 253].

Втративши підстави для створення угорського виборчого округу, закарпатські угорці вирішили використати можливість, яка надає реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади – децентралізація державного управління, яка наразі завершується в Україні. В межах компактного проживання закарпатські угорці утворюють нові об'єднані територіальні громади, що є підставою для створення нових виборчих округів. Наслідком створення угорських об'єднаних територіальних об'єднань і став резонансний проект адміністративного устрою Закарпатської області, де фігурує укрупнений Берегівський район. Оскільки цей район охоплює всі ОТГ з кількісним переважанням угорського населення, в його ініціюванні українські політики і представники громадянського суспільства побачили обриси майбутньої угорської автономії.

Оцінюючи стан та перспективи формування угорської (Притисянської) національно-територіальної автономії в Україні в Закарпатті на основі районів компактного проживання угорської національної меншини, слід зазначити що, угорська національна меншина за потужної підтримки етнічної батьківщини – Угорщини змінила стратегію і тактику формування автономії угорської національної меншини в Україні. Вони не відмовилися від етнотериторіального принципу, позаяк території компактного проживання угорців у Закарпатській області розташовані вздовж ріки Тиса і межують з Угорщиною, але змінили підхід – від радикальних заяв та деструктивних кроків (на зразок блокування євроатлантичної інтеграції України) до діалогу та використання всіх можливих демократичних механізмів, передбачених українським законодавством, які можуть бути використані для поступової автономізації (створення угорського виборчого округу, зміни адміністративного устрою Закарпатської області з утворенням угорського району на базі ОТГ з компактним проживанням національної меншини).

Список використаної літератури:

1. Кіссе А. Етнічний конфлікт: теорія і практика управління. Політологічний аналіз : монографія. Київ : Логос, 2006. 380 с.
2. Тужанський Д. П'ять причин для Угорщини: чому та як Будапешт змінює тактику щодо України. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/02/18/7106497/>
3. Sansum J., Dobos B. Cultural Autonomy in Hungary: Inward or Outward Looking? Nationalities Papers. 2020. Vol. 48. Issue 2: Special Issue on National Cultural Autonomy in Diverse Political Communities: Practices, Challenges, and Perspectives. P. 251–266.

Ключові слова: Угорщина, Закарпаття, національно-територіальна автономія, національна меншина, децентралізація, етнополітичний конфлікт.

Ключевые слова: Венгрия, Закарпатье, национально-территориальная автономия, национальная меньшинство, децентрализация, этнополитический конфликт.

Key words: Hungary, Transcarpathia, national-territorial autonomy, national minority, decentralization, ethno-political conflict.